

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Кафедра мовної підготовки іноземних громадян

Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State University
Department of Language Training of Foreign Citizens

МАТЕРІАЛИ

**IV Всеукраїнської науково-практичної студентської
онлайн-конференції
«Наукова спільнота студентів XXI століття»
7–8 квітня 2021 року**

**IV All-Ukrainian Scientific-Practical Student Online
Conference
«Scientific Community of Students of the 21st Century»
April 7–8, 2021**

Суми
Сумський державний університет
2021

СЕКЦІЯ 2

ДІАЛОГ КУЛЬТУР ТА ФОРМУВАННЯ ПОЛІЕТНІЧНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ

Магалов Емір Емін Огли,
студент ІНр-04, Азербайджан
Науковий керівник: *А. В. Шевцова,*
к. філол. н.
м. Суми, СумДУ

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО І ЗОВНІШНЬОГО СВІТУ ЛЮДИНИ В ПАРЕМІЯХ- СОМАТОНІМАХ АЗЕРБАЙДЖАНСЬКОЇ МОВИ

У створенні мовної картини світу особливу роль відіграють паремії. За своєю значущістю паремії дуже часто наближаються до правил і аксіом. У них відображені основні концепти культури – як національної, так загальнолюдської [5, с. 80].

Їх семантика пов'язана з фоновими знаннями носіїв мови, з культурою, традиціями і практичним досвідом народу. Паремії «як малі художні форми своїм значенням і могутністю думки рівні художньому твору, де конкретна подія, конкретна картина світу постає у своїй узагальнено-філософській інтерпретації» [3, с. 77].

Структурно – семантичним багатством та різноманітністю відрізняється пареміологічна система азербайджанської мови. Особливий інтерес, на наш погляд, представляють паремії з соматонімами в своєму складі. Вважається, що найбільш давнім кодом культури є соматичний, оскільки людина почала постигати зовнішній світ з пізнання самої себе, свого особистого простору. Особистий простір включає в себе, перш за все, тіло людини. Назви частин тіла займають значне місце у формуванні паремій.

Соматична лексика – важлива частина лексичної системи мови, необхідна для розуміння мовної картини світу. Лексеми, що позначають частини тіла, відносяться до найдавнішого пласту лексики, характеризуються частотністю вживання і здатністю до метафоризації.

Як зазначає Д. Б. Дашієва, «соматика, пов'язана зі сприйняттям світу, його пізнанням і зміною, що викликає асоціації з життєвими процесами, почуттями, відчуттями, фізичною та розумовою працею, має найбільший діапазон імплікаційних (асоціативних) зв'язків, отже, має і найбільшу фразотворчу активність» [4, с. 71].

В азербайджанській мові значну за обсягом групу становлять соматичні паремії, що генетично базуються на метафорі. Досить часто до складу паремій азербайджанської

мови входять лексеми «мова», «язик», «голова», «очі», «серце», «рука», «нога».

В азербайджанських пареміях мова – інструмент спілкування і передачі інформації – порівнюється з гострим мечем, голкою, ключем: *Мова гостріше меча; Мова – голки гостріше; Мова – ключ до серця*. Сказане мовою незборотне, тому людина повинна контролювати своє мовлення. Лексема «язик» вживається як орган, пов'язаний з зайвою балакучістю: *Всі біди людини від її язика; Один язик мед принесе, інший біду накличе; Біда на голову з язика валиться. Язик вкоротив – голові не зашкодив; Язик без кісток, що хоче, те й белькоче; Язик на прив'язі – голова ціла*. Таким чином, соматонім «язик» в азербайджанській мові в більшій мірі впливає на оточуючих його людей.

Голова розглядається як основний орган мислення: *Голова велить, рука працює*. Основне конотативне значення соматоніма «голова» в азербайджанських пареміях – розсудливість, розум або їх відсутність: *Розум не в роках, а в голові; Голова велика, а розуму немає*.

Прислів'я з соматонімом «очі» поетичні й повчальні. Вживання соматоніма «очі» в пареміях пов'язано з поняттям про цей орган як інструмент, який допомагає орієнтуватися в просторі і бере участь в осягненні світу: *Очі, щоб дивитися, а розум – щоб бачити*.

В азербайджанських прислів'ях очі – це атрибут прояву духовної краси: *Про любов очі розкажуть.*

Компонент «серце» в азербайджанських пареміях відображає емоційну сторону життя людини – доброту, радість, печаль, хвилювання, любов: *Серце глибше моря; Серце пошкодує, очі зволожаться; Від серця до серця – найкоротший шлях.*

Прислів'я з компонентами «рука», «нога» передають уявлення про конкретні дії і про небажання діяти через образи фізичної активності кінцівок або їх бездіяльності: *Рука, що дає, завжди вище руки, що бере; Барана вішають за баранячу ногу, а козла – за цапову; Рука миє руку, дві руки - обличчя; Однією рукою в долоні не ляснеш; Протягай ноги по довжині ковдри; Рука працює, голова велить.*

Як бачимо, паремії-соматоніми в азербайджанській мові характеризуються високою частотністю вживання і є одним із способів концептуалізації внутрішнього і зовнішнього світу людини. Уявлення про різні частини тіла служать характеристиками духовно-моральних, фізичних, емоційно-психічних якостей людини.

Список літератури

1. Азербайджанські приказки та прислів'я. URL: <https://vislovi.in.ua/azerbajdzhanski-prykazky-ta-prysliv-ya/> (дата звернення 03.04.2021).
2. Гамидов И. Г. Философия грамматики пословиц и поговорок. Баку: Сабах, 2001.
3. Гамидов И. Г. Азербайджанско-русский словарь пословиц и поговорок. Баку: Тахсил, 2009.
4. Дашиева Д. Б. Изучение соматической фразеологии в современной русистике. *Вестник Бурятского государственного университета*, 2010. № 10. С. 70–73.
5. Коньок О., Шевцова А. Відображення соціальних уявлень про совість у пареміологічній картині світу українського і туркменського народу. *Світогляд, філософія, релігія: збірник наук. праць*, м. Суми, 2017. С. 79-85.

Абдулазізов А., студент МЦ.м-017, Узбекистан
Науковий керівник: *Коньок О. П.*, ст. викладач
м. Суми, СумДУ

ЕВФЕМІЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА УЗБЕЦЬКІЙ КУЛЬТУРІ

Проблемі евфемізації останніми десятиліттями приділяється дедалі більше уваги в наукових розвідках як українських, так і узбецьких дослідників. Евфемізація